

JOSE VENTURA DE LANDA, IDAZLE EUSKELDUN ETA DEBAKO PARROKO

Begien aurrean daukat bere liburu bat izen-buru onekin: EUSKERAZKO LANDA-RAK. Ataria Mujika'tar Mateo'ren eskutik dator eta liburuaren izena onela osatzen da: EUSKERAZKO ITZALDIYAK. Gure Zeruko Ama Maria euskeraz goratuba. Elexpuru-tar anaïen echea. 1907.

"Bazkarango Andra Luisa-ri oroigarriya. Jose V. de Landa. Deva, 1907 garren urtian". Rubrika ere badu. Orrelaxe dio, berak bere eskuz idatzita, nik neure aurrean dedan aleak; baña, lana berbera Don Mateo'ri eskeiñita dator itz auekin:

"EUSKERAZKO LANDA-RAK izentzat ipiñi diotan lan chik; au, donkitzen diyot, biotzetik ala ere, nere Meza berriyan lenb; ziko itzaldiya egoki egin zuan lagun maite, euskaldun azkar ta Apaiz jakintsu Beasain-go seme Mugica-tar Mateo Jaunari, Jose V de Landa. Deva-ko Animazaya. 1906 garren urtian".

Eskeintza oneri Itzaurre batekin erantzuten dio Mujika Urreztarazu, Gazte; ziko Kalonje jaunak, berba askoren artean onela esanez erderaz:

"La humildad está bien siempre y en todas partes... Lo que se ofrece, sin embargo, como LANDA-RAK no es tal, es un árbol robusto y lozano, frondoso y fructífero, florido y hermoso... en un magnifico "euskera"...".

Ondoren liburu bat aitatzen du: Orcaiztegui PA., "Observaciones para hablar y escribir tolerablemente en nuestro idioma euskaro". Página 62. Impr. de Eusebio López. Baña erririk ez dakar. Liburu orretatik artzen du Mujika Jaunak auxa:

"Dos graves males pesan actualmente sobre nuestra incomparable EUSKARIA y sobre su simpar idioma: 1/ No se sabe, no se posee el baskuence, no lo aprenden, ni b; jen, ni regularmente, siquiera los que a ello están más obligados por su sagrado ministerio. 2/ Sin poseerlo, sin saberlo, se habla, sin embargo, se predica y se enseña en baskuence tan mal que, con razón, ha podido formular uno de nuestros beneméritos vascófilos tan terrible y vergonzosa acusación como ésta: "Nosotros, los sacerdotes, tenemos muchas veces la culpa de que se eche a perder el baskuence".

"Pues, contra ese doble mal será no pequeño remedio el libro del Sr. Landa: los sacerdotes, los predicadores, los estudiantes aprenderán con su lectura a pensar y expresarse en baskuence correcto, armonioso, sonoro y suave; sabrán decir las cosas sin esas insoportables "erderizaciones" que desvirtúan todas las buenas cualidades del orador y de la oración sagrada.

"No sé lo que sucederá cuando los "implacables" vascófilos hagan pasar

por el estrecho tamiz de su crítica severa el juicio que he formado del primer libro del Sr. Cura de Deva; mientras tanto, permítaseme colocar al autor de EUSKERAZKO LANDA-RAK en la respetable y envidiable compañía de Guerrico, Astarloa, Aguirre, Axular, Lardizabal, Unzueta, Iturzaeta, Mendiburu, Moguel y tantos otros que en nuestros días sobresalen, iluminando con sus destellos el inimitable cielo de Basconja...

"Ahora sólo resta que el Euskerazko Landa-rak tenga favorable acogida entre nuestros venerables hermanos los Sacerdotes de Euskertia; esto será seguro presagio de que han de ver la luz pública las nuevas producciones que prepara el Sr. D. José Ventura de Landa, Cura de Deva. Dr. Mateo Múgica, canónigo lectoral. Vitoria 20 de octubre de 1906".

Mundu guztiak daki euskerazko lanik geienak, historian zear, apaizak eta praileak egin dituztela. Bitoria'ko Kalonje Mujika'k itzaurre au egin da bederatzirte geroago, 1915'ean, eraiki zuten Euskera erakusteko katedra Gazteiz-Vitoria'ko Seminarjoan. Baña, 1924'an sortzen da, azpi-azpitik sortu ere, Academia Kardaberaz, Seminario orretan. Don Manuel Lekuona izango zan bertako gidari.

Aita Kardaberaz, Ernani'ko jesuïta bat izan zan, XVIII'garren eunkian Jesus'en Biotzaren zaletasuna euskaldunen artean zabaldu zuena. Mendiburu'ren lagun onek liburu asko atera zituen. Kardaberaz'en esana da auxe: "Euskerak burua jasotzea nai du Jainkoak". Orretxegaitik aukeratu zuten Kardaberaz beuren buruen ikuspegi bezala Gazteiziko apaizgaiek.

Amabi urte (1924-36) iraun zuen Academia Kardaberaz onek eta eunka apaizgaiek ikasi genduen euskeraz idazten Academia ori dala eta ez dala. Gerra itzalak ondoratu zuen. Ekainilleko (28-6-36), ogei egun gerra-aurreko "Euzkadj" egunerokoa daukat begjen aurrean. Bezperan, eta Lekeitio'ko errian, Euzko Olerti Eguna ospatu zan Azkuetarren oorez. Irabazleak: Otamendi eta Sukia alde batetik, eta D. Manuel Lekuona bestetik. Otamendi eta Sukia apaizgaiek ziran KARDABERAZ'koak; D. Manuel, berriz, Academi orren buru. Otamendi irabazlea, bereala il zitzaigun; Sukia bizirik degu. Elizako Kardenal da eta Madrid'eko Artzai izana.

KARDABERAZ ori berpiztu genduen 1970'garrenean eta KARDABERAZitik, beranduago, EUSKERAZAINTZA.

Mujika Kalonjea, Gotzai egingo zuten bere zoritxarrerako eta Barrutitik kanpora botea izango zan, gorago aitatu degun Gerra orretan. Desterruan ibilli ondoren, Zarautzen ilko zan larogeitaka urteak gañean zituela.

Apaizei botatzen dien errua, ðez zan apaizena, apaizak egin zituen Seminarioena, baikik: ez bait zieten euskerarik erakutsi. Zekiten euskera, baserrian ikasi zuten, baserria izan zan-da Euskeraren Ikastola Nagusia eta bakarra.

Eurak ikasi zuten euskera ona zan; baña, euskera orrek erasoaldiak jaso zitun Latiñaren aldetik. Apaizgaiek Latiña ikasi zuten Seminarioan, Euskeraren orde; eta, Latiña ikasi ondoren, latiñez egin zituzten Filosofi eta Teologiako ikastaro guztiak. Ez da, bada, arritzeko "erderizaciones" beteak badaude aien

idazlan eta sermoiak. Auetako okerretatik ez da libratzen Axular berbera ere. Neretzako, ordea, okerrik aundiena auxe da: Zenbait idazle berriek Axular'engan ikasi dute euskeraz, eta okerrak ere bai; oker oiek sartzen dizkigute euskera uts ba'lira lez. Esate baterako, Zeren partikula, kausal bezala. Zeren ori, latin utsa da.

Guri, gaurko idazleej, aurrea artzea da Jose V de Landaren meriturikaundiena. Gure biotzeko Santi Onaindia'k bere EUSKAL LITERATURA saillean, III, 273 orrialdean, dionez Itziar'en jaio zan eta badu "Itsasua eta Biotza" izeneko beste lan bat ere Landa jaunak. Tolosan ere bizi jzan zan, apaiz gertatu baiño lenago. Itziar eta Tolosa ez dira erri txarrak euskera jator bat ikasteko.

Deba'ra aurretik Aulestia eta Aretxabaleta'n izan zan apaiz. Deba'ko parrokokotik Bergara'ko Arzizpretera 1919'an, Eta, emendj, lau edo bost urte beranduago, 011abare'ra. An il zan 1955'ean, 84 urte gañean zituela. Nanclares de la Oca inguruan dago sei etxetako 011abarre erriska.

Zergaitik alde egin zuen Bergaratik 011abarre'ra? Santi'k dionez, J.M. Lojendio aitatz, osasun billa. Ori izango zan "egi ofjziala", egi biribilla estaltzeko. Guk dakjgunez, Deba'ko andre batetik jakinda, benetako arrazoia auxe izan zan; Il zan gizon prestu bat Bergara'n eta illetak urrungo eguneko amarretan bear zuten, Gotzajak berberak emateko. Baña, bere orduan ez zan Gotzaiak agertu, eta Landa arzizpresteak asi zituen. Ez zitzaion ori gogoko izan Gotzaiari eta 011abarre bidean jpiñi zuan Landa jauna.

Giza-neurria Gotzaiak baiño obeto agertu zuan Arzizpresteak. Deba'ko Santa Katalina baserrjko alaba izan ornen zan bere etxeko-andrea. Eta, astero joaten ornen zan, asto gañean joan ere, Gazteiz'era bere etxerako janariak aros-tara.

Anes Deba'ko parroko zaarra

